

הבגדים האלה אינה אלא ספק⁽⁶⁾.

גמרא:

מבררת הגמרא: **היכי דמי האופן שבנות כותים טמאות מעריסתן?**

אי ידוע לנו דקא חזיין דם בקטנותן — אפילו בנות דידן נמי טמאות בכך, ואפילו הן בנות יום אחד!

ואי ידוע לנו דלא קהזיין — הרי גם בנות ידהו נמי לא נטמאות, ואפילו בגדלותן?! (7)

מבאר הגמרא: **אמר רבא בריה דרב אחא בר רב הונא, אמר רב ששת: הכא כמאי עפקינן — בסתמא, שלא נודע אם ראתה הקטנה דם אם לא. דכיון דאיכא מיעוטה דקטנות דחזיין, חיישינן למיעוט, ומטמאים את כל הקטנות.** [ועדיין הגמרא לא מתרצת למה חוששים למיעוט רק בבנות כותיים ולא בישראל].

ומאן תנא דחייש למיעוטה — (8)

רבי מאיר היא⁽⁹⁾.

לב-א

כרבי מאיר. [ומשמע מדבריהם, שגם בת עכו"ם ממש עושה בועלה כבועל נדה. שאילולי כן הרי הטעם של "יושבת על כל דם" נצרך ללמד שרק בנות כותים עושות בעליהן כבועל נדה].
והרמב"ן והרשב"א כתבו, שניחא ליה להעמיד סתם משנה כרבי מאיר, ולא כשאר תנאים. והר"ן הרכיב את שני הביאורים.

9. **בשו"ת הב"ח [ק"ח] הביא בשם הגהות מיימוניות** שגם לרבנן שלא חששו למיעוט, יש לחוש בקטנה שמא ראתה פעם אחת ולא שמה אל ליבה. **וביאר בסדרי טהרה [קצב ג, ס"ק י'] שודאי אינה טעונה ז' נקיים, אלא רק טבילה קודם נשואין מפני חשש רחוק לעבור באיסור כרת לכתחילה.**

ובתוס' הרא"ש הקשה לרבי מאיר, למה הוצרכו לגזור משום טימוע והרי לדבריו חוששין למיעוט. **וביאר, שכתחילה סמכו עליהן שמפרישין קטנות שרואות, וכשהתברר שאינם דורשים "ואשה" הוצרכו לגזור ולהודיע לכולם שהן טמאות.**

אך **תוס' כתבו, כיון שלא ראתה ברגע הלידה והיא בחזקת טהורה, מצטרף הרוב לחזקה, ונמצא שהן מיעוטה דמיעוטה שאין**

6. **הריטב"א פירש שפטור מחטאת ומאשם תלוי, כי אשם תלוי בא רק על ספק חטאת קבוע.** ומשמע מדבריו שאם היה בעוון זה חיוב חטאת, היה מביא בספקו אשם תלוי, אף שרוב נשים אינן רואות בקטנותן, **ובמנחת חנוך [קכח] ושער המלך [טומאת מת ט יב] דנו בזה.** ובחברותא **להוריות [ט ב הערות 7-8]** ביררנו את טעם הפטור מקרבן אשם תלוי בטומאת מקדש וקדשיו.

7. **ביאר הרשב"א ש**קושיית גמרא היא רק משום שמשנתנו כמאן דאמר כותים גירי אמת הן, שהרי אם גירי אריות הן, הלא גזרו על גויות שיהיו כנדות אפילו אם לא ראו כלל.

8. **התוס' [ד"ה רבי] מבארים, שגם רבי יוסי חושש למיעוט, ובכל זאת לא העמידה הגמרא את משנתנו כדבריו, משום שלדעתו כותים גרי אריות הן, ודינם כגויים שאינם מטמאים בנדה.** ואף שגם לדעתו הן טמאות, כמבואר בשבת [יג ב] שהן בכלל י"ח גזרות שכלם מודים בהן, היינו, מפני חשש שמא יטמעו בהן, אך המשנה שנקטה טעם נוסף, של "יושבות על כל דם", בהכרח שהיא עוסקת בספק דאורייתא והיינו, רק

לחשוש שמא תמצא אילונית, ולא יועיל היבום להקמת שם, ואם יתברר לבסוף שאכן אינם ראויים להוליד, נמצאו פוגעין בערוה של אשת אח שלא במקום מצוה. כי כל אלו שאינם ראויים להקמת שם נשאר עליהם אסור אשת אח, כיון שאינם מצווים ביבום⁽¹⁰⁾.

ומבארת הגמרא שטעמם של רבנן — שקטן וקטנה מייבמים — הוא משום שסברו זיל בתר רובא דקטנים, ורוב קטנים לאו פריסום נינהו, וכמו כן זיל בתר רובא דקטנות, ורוב קטנות לאו אילוניות נינהו⁽¹¹⁾! ונמצא שרק רבי מאיר חושש למיעוט⁽¹²⁾.

דתניא: קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין, דברי רבי מאיר. אמרו לו חכמים לרבי מאיר: אמנם יפה אמרת שאין קטן וקטנה חולצין כי 'איש' כתוב בפרשה של חליצה, ולומדים ממשמעותו שרק גדול חולץ, ומקשינן אשה לאיש ללמד שרק גדולה נחלצת ולא קטנה.

אבל, ומה טעם אין קטן וקטנה מיבמין, והרי לגבי מצות יבום לא נאמר 'איש'!?

אמר להם רבי מאיר לחכמים: הטעם שקטן וקטנה אינם מייבמים הוא משום שאצל קטן — יש לחשוש שמא ימצא פריס, שאינו בר הקמת שם לאחיו. וכן אצל קטנה — יש

חוששין לו מדאורייתא, עד שגזרו בו רבנן. וביאר המהרש"א, שהוא מיעוטא דמיעוטא השכיח, ולכך חושש רבי מאיר מדרבנן, שמא ראתה שם, כיון שבמיעוט אחד הוא חשש דאורייתא. אבל כשאינו שכיח, מותר אפילו מדרבנן, וכדלהלן. אך המהר"ם נקט שהוא חשש משום טימוע, והמיעוט נצרך כטעם לגזירה, ותמוה, שהרי בהמשך מקשינן למה דידן מותרות, ובדידן אין חשש טימוע. ובפתחי נדה הרחיב בכונתם. וראה עוד בהערות 11, 23.

10. תוס' [ד"ה שמא] הקשו, אם איילונית היא, הרי התברר שגם קידושיה הראשונים היו מקח טעות, ולא היתה אשת אחיו מעולם. ותירצו, שמדובר באופן שאחיו הסכים וקבלה עליו. וכן כתבו ביבמות [ב ב].

ודעת הרמב"ם [לפי מ"מ אישות ד י'] שאיילונית אינה נחשבת מקח טעות אלא אם הכיר בה בחייו, ואילו התברר רק אחר מותו, לא נפקעים קידושו למפרע. וראה רמב"ן [יבמות ב ב] וריטב"א [שם סא ב] שגם לשיטתו אין קידושי הראשון ודאיים, אלא נחשבים כספק

11. הרשב"א [יבמות קיט ב] למד מכאן שהולכים אחר הרוב אפילו במקום שאפשר להמתין ולברר. וראה שער המלך [מקואות י ו כלל ג] ונחלת צבי [י"ד ק"].

12. הריטב"א הוכיח מכאן שאפילו מיעוט של אחד מאלף חושש לו רבי מאיר, ורק כשהוא מיעוט מתוך מיעוט אחר נחשב מיעוטא דמיעוטא שאינו חושש לו מהתורה.

ומסתבר שמיעוט שאינו שכיח, שאף רבי מאיר אינו חושש לו, הוא מיעוט שאינו מצוי בכל זמן, אך אם מצוי בכל זמן אף שהוא מעט מזער כנגד הרוב, נחשב מיעוט שחוששין לו

במקום הנקרא "עין בול", שראתה תינוקת דם מיד לאחר לידתה⁽¹³⁾, והטבילה לטהרה מטומאת נדה⁽¹⁴⁾, עוד קודם לאמה, לפני שטבלה אמה, כי יולדת נקבה טובלת רק אחר י"ד יום.

וכן מצינו שאמר רבי: מעשה בבית שערים, והטבילה לקטנה לטהרה מנדתה, קודם לאמה!

ועוד מצינו שאמר רב יוסף: מעשה בפומבדיתא, והטבילה קודם לאמה! הרי שמקרים אלו שכיחים, ולכן רבי מאיר חושש להם אף שהן מיעוט.

שואלת הגמרא: אימר דשמעת ליה לרבי מאיר שחוששין למיעוט, באופן שהמיעוט הוא מיעוטא דשכיח, כגון סריס ואיילונית. אבל מיעוטא דלא שכיח כגון תינוקת הרואה דם בעריסה — מי שמעת ליה לרבי מאיר שהוא חושש לכזה מיעוט?!

מתרצת הגמרא: הא נמי — מיעוטא דשכיח הוא!

ומוכיחה הגמרא שמיעוט זה הוא מקרה שכיח, ומוזכר בכמה מקומות.

דתניא: אמר רבי יוסי — מעשה שארע

שדמם אינו מטמא כלל כי גרי אריות הן, ואסר רק משום טימוע, ואפילו לא ראתה כלל, ומה שיך בזה חוכא וטלולא. ומשמע שדעת תוס' שמפני טימוע גזר שדמם יחשב כדם נדה, וכמבואר בתוס' להלן [לו א ד"ה דליכא] שדם גירות מטמא מדרבנן מעת לעת, ובהכרח שמשום טימוע גזרו על דמם שיחשב כדם נדה ושייך בו מעת לעת.

14. תוס' [ד"ה והטבילה] הקשו, שמא הטבילה כיון שנגעה באמה הטמאה לידה. ותירצו, שאם כן, לא השמענו בכך רבי יוסי חידוש, כי כל התינוקות טמאים בטמאה זו.

ותוס' הרא"ש והרשב"א תירצו, שלא שכיח שתגע בתרומה וגם לא מצינו שמפרישין אותה מאמה, אלא ממשיכה ויונקת ממנה, ומסתבר שהטבילה מחשש שמא הנוגעים בה יגעו בתרומה, וטומאה זו שייכת רק כשהיא אב הטומאה של נדה, ומטמאה אחרים, אך מצד המגע באמה אינה מטמאה אדם, כי היא רק ראשון לטומאה [התבאר לפי חידושי הר"א].

והמהרש"א העיר, שכל הנידון הוא בראיות מעין בול ובית שערים, אך בפומבדיתא ודאי

מהתורה, והוכחות הגמרא בסמוך הן שמיעוט תינוקות רואות בכל זמן.

אכן תוס' במנחות [סז א] כתבו שמיעוט תינוקות רואות הוא מיעוט דלא שכיח וכמיעוטא דמיעוטא דלא חייש רבי מאיר. ובמרכבת המשנה [קו"א ל"ח דבר] כתב שדבריהם שם נסובים לדעת רב נחמן שחולק על סוגיין, וסובר שבנות כותים טומאתן רק מ"ח דבר.

13. תוס' [ד"ה רבין] העירו, שהרי רבי יוסי סובר שטעם הטמאה משום טימוע, ואיך הוכיחו מדבריו שמדובר במיעוט שכיח? וביארו, שאם היה מיעוט שאינו שכיח לא היו גוזרים עליהם טומאה כנדות שהרי הוא חוכא וטלולא.

והמהר"ם תמה, אם כן, איך דקדקו שמשנתנו אינה סוברת שאיסורן משום טימוע, והרי אם לא היו יושבות על כל דם לא יכלו לגזור עליהן, משום שנראה כחוכא וטלולא כי הן נטהרות ואינן נדות. וביאר בפתחי נדה שדקדקו דוקא מ"הן יושבות על כל דם", שהרי יכלו לגזור משום חשש ראייה בקטנות. וראה עוד בחידושי הגרעק"א.

אכן, לכאורה תמוה, שהרי רבי יוסי סובר

בתרומת חוץ לארץ, כי אם נגעו בה — לא פסלוה! (16) ואם כן לאיזה צורך הטבילה בקטנותה, והרי היא אינה אוכלת, ומגע לא נאסר.

מבארת הגמרא: **אמר מר זוטרא: לא נצרכה להטבילה בחוצה לארץ מיד בלידתה (17), אלא כדי שיוכלו לסוכה בשמן של תרומה. כי סיכה הרי היא כשתיה (18), ואכילת תרומת חוץ לארץ או שתייתה**

ודנה הגמרא בשלשת המעשים שהובאו לעיל: **בשלמא במקרים דרבי יוסי ודרבי, הטבילה משום תרומת ארץ ישראל, שלא תפסלנה התנוקת במגעה (15). אלא המקרה דרב יוסף, שהיה בפומבדיתא בבבל — למה לי להטבילה בקטנותה? והא אמר שמואל: אין תרומת חוץ לארץ אסורה אלא במי שטומאה יוצאה מגופו [כגון זב או נדה]. והני מילי שאסורה לזב ולזבה — באכילה, אבל בנגיעה לא [שמותר לזב ולנדה לנגוע**

מדובר שראתה התינוקת דם, כי מפני מגע אמה אין בה טומאה היוצאת מגופה, ואין פוסל בחו"ל.

15. כך פירש רש"י [ד"ה משום]. והרשב"א ביאר כדרכו, שבארץ ישראל הטבילה כדי שלא תטמא את הנוגעות בה שיגעו אחר כך בתרומה, ולכן הקשו שבפומבדיתא מותרות אפילו באכילת תרומה כי אינה טומאה היוצאת מגופן [ולא גרס את סוף הקושיא, שהאיסור באכילה ולא במגע].

ובשם רבינו חננאל הביא שבארץ ישראל הטבילה מחשש שמא תאכל מהתרומה, ותמה עליו שתינוקת בת יומה אינה בת אכילה. ועוד, שאם כן גם בחו"ל טעונה טבילה לאכילה, כי טומאתה יוצאת מגופה.

16. כך פירש רש"י [ד"ה והני], אך הרישב"א נקט שמי שטומאה יוצאה עליו מגופו פוסל תרומת חו"ל בנגיעה, אלא שאין לו איסור לגעת בה. ומשמע שפשיטא ליה שהתינוקת אינה נוגעת בתרומה, שאם כן תאסר באכילה ולכך צריך להטבילה, וכל הנידון הוא על טומאתה לטמא את הנוגעות בה, [וראה שם שדחה פירוש זה].

17. הרשב"א הוכיח מכאן שאף אם טומאתה יוצאת מגופו, כיון שטבל מותר מיד לאכול

בתרומה ואינו טעון הערב שמש, והביא תוס' בככורות [כז א ד"ה וכן] ובחולין [צד א ד"ה חלת] שדנו בזה, והסיקו שאינו טעון הערב שמש. והרישב"א כתב, שרק בתינוקת התירו כי היא קטנה, אך גדול טעון הערב שמש.

18. תוס' [ד"ה ובשמן] הקשו, הרי שתיה בכלל אכילה, שהרי השוטה ביום הכפורים חייב כרת, ואילו איסור סיכה ביום הכיפורים הוא רק מדרבנן, שהרי התירו לסוך את ראשו אם יש לו חטטין בראשו, ובהכרח שסיכה אינה כשתיה, והסיקו מכך שהיא רק איסור דרבנן, והלימוד מקרא הוא אסמכתא בעלמא. וראה תוס' יו"ט [תרומות ו א] שתשלומי קרן וחומש חייבוהו רבנן, אך על סיכה ביום הכיפורים פטור מכרת.

והמחנה אפרים [מאכא"ס ח טז] דחה ראיתם, שלא נאסרה סיכה אלא לתענוג, ולכן הותרה סיכה לחולה, אף שאיסורה הוא מהתורה כי סיכה היא כשתיה. ומקורו מהיראים [תכ] ופירוש הרא"ש [דמאי א]. ובדברי יחזקאל [טו ג] הוסיף, שרק ביוה"כ נאסרה דוקא סיכת תענוג, אך כל איסור סיכה הוא גם כשנעשית לרפואה. וראה שנות אליהו [שבת ט ד].

עוד כתבו התוס', שרק סיכת שמן של תרומה אסורה מדרבנן, אך שמן של איסור, כשומן חזיר, מותר לסוכו, כי אין לו אסמכתא מקרא. אך דעת הרמב"ם [תרומות י ה] ורש"י [פסחים לב א,

אסורה לנידה (19).

ומבארת הגמרא את ההוכחה מהברייתא: "שותה" — למה לי קרא לרבות שהוא אסור בטומאה, והרי שתייה בכלל אכילה היא (21), ואכילת תרומה נאסרה לטמא בפירוש [בויקרא כב ד]. אלא, בהכרח שכוונת הכתוב לרבות את הפך, שיהיה דינו כשותה!

והראיה שסיכה נחשבת כשתיה: דתניא: נאמר [ויקרא כב] "ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו לה" — לרבות את הפך ואת השותה תרומה כשהוא טמא (20).

כשתיה, כי אין כוונתו לאיסור מגע, אלא שנחשב כמאכילה לטמא, ואף שיותר להאכיל קטן, אסור להפסיד את התרומה, משום "משמרת תרומותי". וראה עונג יו"ט [צן] שהוא איסור דאורייתא על אכילת תרומה שלא כדין.

20. כך פירש רש"י [ד"ה ולא], וכתב שמקרא זה נאמר בפרשת אזהרת טמאים בתרומה. ובזכרון שמואל [א ז] תמה, שהרי לא נאמר כן אלא לגבי זר האוכל תרומה בשוגג, האמור אחרי הפרשה של טמא, ודרשו כן לענין חיוב קרן וחומש, וממנו למדו לאוכל בטומאה.

וביאר לפי הגר"ז, שחיוב קרן וחומש בסיכת זר אינו משום שנחשבת הסיכה כמעשה שתיה, אלא שהתרבה חיוב על השתמשות דרך אכילה, והוקשה לרש"י, אין למדו ממנו לסיכת כהן טמא, שאינו אסור בהשתמשות אלא רק במעשה אכילה. ולכן נקט שהמקרא נדרש לפניו, ונסוב גם לאסור השתמשות של טמא. וראה עוד בסמוך.

21. תוס' [ד"ה שתיה] הקשו, שהרי בחולין [קכ א] הוצרכו ללמוד מקרא לאסור שתיית חלב מהותך, ומשמע ששתיה אינה כאכילה. ותייצו, שהפסוק נצרך ללמד שנחשב חלב אף שהותך. אולם בחולין כתבו שרק שתיית משקין כיון ושמן בכלל אכילה, ולא שתיית מאכל שאין דרכו בשתיה. וראה במנחת חנוך [קמח] ובשו"ת רע"א [קנד] ובאמרי בינה [או"ח טז] שדנו בשיעור שתיה שהיא בכלל אכילה, אם היא בכזית כאכילה או ברביעית כשתיה.

ב"מ נד ב, יבמות עד א] והרמב"ן בסוגיין שסיכת שמן של תרומה אסורה מהתורה. וביאר הגר"ז [במכתבים] שהסיכה אינה נחשבת כמעשה שתיה של האדם הסך, אלא שמצד השימוש בחפצא נחשבת הסיכה כשימוש של שתיה, ולכן יש בסיכה לזר איסור מן התורה, כי התרומה ניתנה לאכילת כהנים בלבד או לסוך בה כהנים, ואסור לחללה בשימוש לזר. אך איסור זה אינו יתכן אלא בתרומה, ולא בשאר איסורים שבהם נאסר מעשה האכילה או השתיה, וסיכה אינה מעשה שתיה של האדם הסך. וראה תוס' יומא [עז א ד"ה דתנן] ובתוס' יוה"כ שם, ובמרחשת [ח"א נב ג] וזכרון שמואל [א ט] ובסמוך נרחיב. ולדבריו צריך לומר, כי מה שמצינו בפירוש המשניות שבת ט ד שבוים כיפור אסורה סיכה מהתורה, אין זה מצד שתיה, אלא הוא איסור נוסף של תענוג ביום הכיפורים, ודבר זה אינו שייך בכל איסורי תורה שיותר בהם אפילו לתענוג. ראה ריטב"א, ומחזיק ברכה [תריד], וביאור הלכה [שכו] שדנו בזה.

19. כתב הר"ן, שאם איסור סיכה רק מדרבנן, נמצא שמוכח מכאן שאסור להאכיל קטן בידים אפילו באיסור דרבנן. [ושלא כהרשב"א יבמות קיד א, שהתיר]. ודחה, כיון שסיכה כשתיה, נמצא שמי שסך את התינוקת הרי הוא מטמא תרומה בידים, ומשום כך הטבילוה, ולא משום איסור התינוקת. והגרעק"א תמה, שהרי מדובר בתרומת חו"ל שאינה נפסלת במגע [ושמא הר"ן סבר כהרשב"א שיותר ליגע, אך נפסלת]. וביאר, שהר"ן דקדק וכתב שהאיסור משום סיכה

אבל איננה, הכותים, דלא דרשי "אשה - ואשה", ולכן, כי חזיון הקטנות דם לא מפרשי להו מתרומה וקדשים — גזרו בהו רבנן שכל הקטנות של הכותים יהיו בספק טומאה מעריסתן⁽²³⁾.

ומסבירה הגמרא את הדרשה שהוזכרה לעיל:
מאי "אשה - ואשה"?

דתניא: נאמר [ויקרא טו יט] לגבי טומאת נדה: "ואשה כי תהיה זבה... שבעת ימים תהיה בנדתה".

ודרשו, שאילו נאמר רק "אשה", אין לי אלא אשה דהיינו גדולה שנעשית נדה בראיית דם.

תינוקת בת יום אחד לנדה, מניין?

ואיבעית אימא, מקור נוסף שסיכה דינה כשתיה: מהכא: שנאמר [תהלים ט] "ותבא כמים בקרבן וכשמן בעצמותיו"⁽²²⁾.

ועתה חוזרת הגמרא להסביר למה חוששים למיעוט של קטנות הרואות דם רק אצל כותים ולא אצל ישראל:

אי הכי, שהטעם לגזור על בנות הכותים בקטנותם, הוא משום שרבי מאיר חושש למיעוט — תינוקות דידן נמי נחשוש למיעוט שרואות בקטנותן, ויחשבו כל הקטנות כנידות מעריסתן?

מבאר הגמרא: אנן, דדרשינן לטמאות קטנה שראתה דם, מהדרשה "אשה — ואשה" [וכפי שיתבאר לקמן], וכי חזיון דם מפרשי להו ממגע תרומה וקדשים — לא גזרו בהו רבנן לחוש לכל הקטנות.

שאיסור סיכה מהתורה, אין בה לאו של "לא יחללו", כי הוא נאמר רק על איסור אכילת תרומה. אלא שנלמד ממנו שיש חיוב קרן וחומש גם על חילול בהשתמשות של סיכה, וכיון שנחשבת חילול בזרות לפי שניתנה לשימוש כהנים טהורים בלבד, שוב אסורה גם לטמא, ונמצא שאכילת טמא אינה מפורשת אלא כאסמכתא בעלמא. וראה בזכרון שמואל שדייק כן מדברי רש"י בחומש.

23. הקשה הריטב"א, הרי לרבי מאיר הוא ספק דאורייתא ולא גזירה דרבנן [וראה תירוצי תוס' והרא"ש בהערה 9]. וביאר, שגזרו לאסור בנות כותים אפילו כשידוע שהפרישו כל בת שראתה דם, והיא גזירת י"ח דבר [אלא שלרבי יוסי עיקר מגזירה דרבנן, ואילו לרבי מאיר עיקר האיסור מפני שחלקם לא הפרישו את הקטנות, ורבנן הוסיפו וגזרו גם אם הפרישו].

והרמב"ם [תרומות י] הביא מקור לחיוב זר שסך תרומה בקרן וחומש מלא יחללו, ושם [יא] הביא להיתר סיכה בתרומה מ"ותבא כמים בקרבן", ואילו במעשר שני [ג י] נקט שסיכה כשתיה והתיר סיכה מסברא. והגרעק"א העיר שלענין תרומה נקט ששיעור שתיה בכזית, ואילו במעשר נקט רביעית. והיינו, משום שרק במעשר נזכרו יין ושמן כאיסור בפני עצמן [מעשר דגן תירוש ויצהר] וסיכה בכלל שתיה, אך בתרומה השתיה בכלל אכילה, וסיכה היא כמאכל שדרכו בשתיה, וצריך ריבוי.

22. תוס' הקשו, הרי כבר הובא מקור מהתורה ולמה הביא מקור נוסף מתהלים שהוא רק אסמכתא כמבואר בשבת [פו א]. והעלו מכך כנ"ל, שגם המקור מ"לא יחללו" הוא אסמכתא, ואיסור סיכה הוא רק מדרבנן.

והגר"ז [שם] ביאר שגם לדעת הרמב"ם

מתרצת הגמרא: **אמר רבא: הלכתא נינהו**, שני הדינים האלו, טומאת נידה משעת הלידה וטומאת ביאה מגיל שלש, נלמדים: האחד — מדרשה של הפסוק, והשני — מהלכה למשה מסיני⁽²⁵⁾. **ואממכינהו רבנן אקראי!**

ומסבירה הגמרא: **הי קרא, והי הלכתא?**

אילימא: בת יום אחד שמיטמאה בנדה — הלכתא.

ואילו **בת שלש שנים ויום אחד** שמיטמאה בביאה — **קרא.**

הרי **קרא סתמא כתיב** "ואשה", ואין משמעותו לרבות שלש שנים. אלא אדרבה, בפשטות הוא בא לרבות כל אשה, ואפילו בת יום אחד, הרי היא מיטמאה בביאה.

אלא בת שלש שנים ויום אחד — הלכתא⁽²⁶⁾.

לכך **תלמוד לומר — "ואשה"** [ללמד מיתור האות ו' שגם תנוקת שראתה דם נעשית נדה].

מדייקת הגמרא מהדרשא בכרייתא, **אלמא, כי מרבי קרא** מהלמוד "אשה — ואשה", אפילו קטנה **בת יום אחד מרבי.**

ורמינהו: ממה ששינינו לגבי האמור בטומאת ביאה⁽²⁴⁾ [שם יט] "ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע" — ודרשו, שאילו נאמר רק "אשה" הוה אמינא **אין לי אלא אשה** גדולה שנטמאת בביאה,

תינוקת בת ג' שנים ויום אחד לביאה [שנטמאת על ידי ביאת אדם] **מנין?**

לכך **תלמוד לומר — "ואשה!"** ומשמע שיתור אות ו' מרבה בת ג' שנים, ולמה לא דרשו שמיטמאה בביאה מיום לידתה, כמו בנידה?!

והערות בחברותא למסכת ברכות [כב א].

25. כך פירש רש"י [ד"ה הלכתא]. ותוס' ד"ה אין הוסיפו, שביאור זה מתקבל אם גורסים הלכתא "הוא", אך גם אם גורסים "נינהו", צריך לומר שרק אחד מהם נלמד מהלכתא, והכוונה היא לכלול עוד הלכה להלן [בע"ב לגבי בעל קרין]. והריטב"א כתב, כיון שלא ידוע מי מהם נלמד מהלכה, נקט סתם "נינהו".

26. לקמן [מד ב] שינינו שפחותה מבת ג' שנים אינה בת ביאה כי בתוליה חוזרין ודומה כנותן אצבע בעין. ולכאורה תמוה, אם כן, למה הוצרכה הלכה למשה מסיני ללמדנו שיעור זה שתלוי במציאות [ראה מנחת חנוך קצ שלמד משו"ת הרא"ש טז שהוא שיעור כגדלות].

ונמצא, שלדעת הרא"ש והריטב"א חוששין לראיה. ומסתבר שנחשבות טמאות גם לענין שיעשו בעליהן כבועלי נדה. ואילו בדעת תוס' יתכן שהוא דין נדה דרבנן, ואין על בעלה טומאת בועל נדה. וראה הערות 2-9.

24. רש"י פירש שגזירת הכתוב היא לטמאותה, אף שמגע השכבת זרע אינו מטמא בבית הסתרים. וראה **משנה למלך** [ביאת מקדש גג] שנקט, שגמר ביאה מטמא אפילו בלא שכבת זרע. ותמה עליו **השער המלך** [איסור"ב א], שהרי להלן [מא ב] אמרו שחידוש הוא שמיטמא בבית הסתרים ולא אמרו שמיטמא אפילו בלא שכבת זרע. ועוד, שטומאת האיש היא משום שכבת זרע, שהרי לא נאמר בו פסוק מיוחד לביאה. וראה **אבי עזרי** [אבות הטומאה ה' י]

קטנה שהיא רק בת י' ימים — לזיבה, מניין שיכולה להיות זבה עשרה ימים אחרי הוולדה [ז' ימי נידות ועוד ג' ימי זיבה]? תלמוד לומר: "ואשה" [ו' יתירה], ללמד שגם קטנה נעשית זבה.

ומסיימת הגמרא את קושייתה: למה לי לדרשה הזאת — ליגמר מנדה, שכשם שנוהגים ימי נידות בקטנה כן נוהגים בה ימי זיבות?!

מתרצת הגמרא: צריכא ללימוד מיוחד שדין זבה נוהג בקטנה. משום דאי כתב רחמנא בנדה בלבד, הוה אמינא — נדה שהיא חמורה, משום דכי חזאי חד יומא בעיא למיתב ז' ימי נידות, לכן היא נוהגת גם בקטנה.

אבל זבה, דאי חזאי חד יומא אינה צריכה לשבת ז' ימים. אלא בשומרת יום כנגד יום פגי לה, אימא לא נהגה בקטנה (29).

ואילו בת יום אחד שמטמאת בנדה — קרא!

מקשה הגמרא על תירוצו של רבא: ומאחר דהלכתא היא שנטמאת בביאה מגיל שלש שנים. אם כן, קרא [וי"ו יתירה ב"ואשה"] — למה לי?! והרי אין בריבוי זה משמעות לבת שלש שנים דוקא (27).

מתרצת הגמרא: היתור נכתב כדי לדרוש את הפסוק, ודרשוהו: למעוטי איש מאודם! שאם איש רואה שכבת זרע אדומה, אינו נטמא בכך! [ודרשת הפסוק היא — אשה מטמאה באודם, שזהו דרכה, ואין איש מטמא באודם, שאין דרכו לראות כן] (28).

מקשה הגמרא: והא דתניא: נאמר לגבי זבה [שם כה] "אשה כי יזוב דמה ימים רבים", ודנה הברייתא אין לי אלא אשה גדולה שנעשית זבה אם ראתה דם במשך שלשה ימים רצופים לאחר שבעת ימי נדתה —

מ"אשה", וכיון שהתרכתה טומאת ביאה אפילו בתכונת קטנה, נכללה בכך גם בת יום אחד, ושוב יכלול הריבוי מבת יום אחד. וראה הערה 23.

28. רש"י [ד"ה למעוטי] תמה, שמיעוט זה ראוי להכתב בפרשת נדה, ולא בדין טומאת ביאה. וביאר שאמנם גם בנדה נכתב מיעוט לאיש שראה אודם. אלא שלמדו ממנו שאפילו דם היוצא מפי האמה אינו מטמא, כי לא נאמרה בו טומאת נדה [כמבואר להלן הערה 31], אך כאן הוצרך ללמד ששכבת זרע אדומה אינה מטמאה, והוא מענין טומאת ביאה שהיא מפני שכבת זרע, ואיש אינו מטמא אלא בלובן כדרכו ולא באודם. וראה תוס' רי"ד.

29. בפשטות כוונת הגמרא היא, שיש קולא

ומוכח שחוץ מחסרון המציאות של ביאה, נקבע גם שיעור של ג' שנים, ללמד שאין בה אפילו בביאה שלא כדרכה שאינה תלויה בחזרת בתולים, וכן לאידך ביאה אף שאין לה שיעורי תורה, פחותה מבת ג' אין בה ביאה משום שבתוליה חוזרין, אך ביאה שלא כדרכה תחשב בה ביאה, כי היא תלויה רק בשיעור.

27. החזו"א [קיט ה] תמה, שהרי לולי הריבוי, קטנה פחותה מ"ב לא היתה נטמאת בביאה כי אינה בכלל אשה ואם כן אם אחר הריבוי לא נרבה אלא מגיל שלש, וכמו שפטור עליהן בכל העריות משום שפחותה מכך אין בה מציאות של ביאה, ואם כן צריך קרא לקטנה מעל שלש. והעלה מכך שכל הריבוי נצרך רק משום שתכונת הקטנה אינה תכונת הגדולה, כי לולי השינוי במציאות ביניהן לא היתה מתמעטת